

Ladislav Tadić

Kontinuitet regresije

Volja za moć i antisemitizam u Katoličkoj crkvi kao obustava vremena

Papu Benedikta XVI, uostalom i cijelu Katoličku crkvu pod njegovim kormilom, prate skandali otkada se prije pet godina, odjeven u bijeli talar, popeo na katedru svetoga Petra. Od njegova regensburškoga govora i reakcija koje su ga popratile, do sadašnjega vremena u kojem se otkrivaju pedofilski zločini što ih je od javnosti desetljećima skrivala Rimska kurija, i napokon do vatikanskih financijskih afera, nije proteklo mnogo vremena, a kurijalna postojanost u izbjegavanju rješavanja problema nakupljenih godinama i stoljećima ne prestaje fascinirati kritičku svijest. Kao pročelnik Kongregacije za nauk vjere, najvažnijega vatikanskog dikasterija kojim je upravljao četvrt stoljeća, kardinal Joseph Ratzinger i sam je bio upoznat s praksom uvriježenom u Crkvi znatno prije njegova dolaska na najutjecajniju crkvenu poziciju: da se sve dojave o skandalima ili zločinima brižljivo čuvaju kao *top secret* Rimske kurije; jedinstven odgovor, koji se trajno nadaje kao razlog šutnje, oduvijek je bio isti: spasiti ugled Crkve. Kritičari, osobito unutarcrkveni, koji kompetentno prosuđuju nevolje u koje je suvremena Crkva zapala, znaju da mogu biti izloženi pritiscima, ali motivirani istinom i s iskrenim nakanama ipak ulaze u analize, naravno, posve svjesni opasnosti nadvijene nad vlastitim glavama, pa se u kritičkom diskursu osjećaju kao kod kuće i ne moraju obrazlagati svoj izbor.

Kad bi me tkogod pitao što bi trebao poduzeti zatekne li *posvećena službenika* u situaciji koja ulazi u sferu kaznenoga djela, ili pak samo dozna o njoj, jednostavno bih mu odgovorio da su

svi građani jednaki pred zakonom, pa neka, u skladu s time, o prijestupniku obavijesti najbližu policijsku upravu. Reakciju sličnu ovoj ne bismo mogli očekivati od crkvene hijerarhije: nalogu o zabrani raskrinkavanja kaznenoga djela što ga je počinio posvećeni službenik moraju se pokoravati u pravilu svi članovi strukture, pa se glas smionih pojedinaca izdvojenih iz nje pomalja samo iznimno. Osim posluha, na koji su svi posvećeni službenici obvezani još od primanja svetoga reda, postoji i poslušništvo na koje, doduše, formalno ne prisežu, ali se ono u formativnim godinama ucjepljuje kao vrlina ili krepost kojoj pojedinac treba podrediti svoju cjelokupnu egzistenciju.

Poslušništvo u Katoličkoj crkvi iznimno je zahtjevno. Ono se svim strukturama, od vrha prema podnožju piramide, nadređuje kao jednodušnost mišljenja i postupanja, određena prostorno-vremenskim granicama, u čijem okviru sadržaj stanovišta programa mora biti vjerno posredovan i dosljedno proveden. Stoga poslušništvo valja razlikovati od posluha kojim se uređuje odnos između nadređenoga i podređenoga: posluh je neutralan *terminus technicus* i pripada sferi ugovorno-poslovne djelatnosti, koja u Crkvi funkcionira jednako kao na tzv. slobodnom tržištu, u rasponu od maloga poduzetništva do multinacionalnih kompanija. Razlučivanje poslušništva od posluha potrebno mi je da bih se mogao pozabaviti dvjema temama: jednom, koja ulazi u sferu općega problema Katoličke crkve, i drugom, partikularnom, koju smještam u sferu Crkve među Hrvatima. Temom *sub voce* moralna odgovornost unutar raspona između crkveno-

pravnih odredaba i svakidašnjega crkvenog života kao emblemom poslušništva valjalo bi se posebno pozabaviti. O tome, možda, drugom zгодom.

* * *

U travnju prošle godine švicarski teolog Hans Küng uputio je otvoreno pismo svim katoličkim biskupima, u kojem im sugerira da ne šalju u Rim pisane izjave o lojalnosti, nego da se poduhvate reformâ nužnih za vraćanje izgubljena povjerenja milijuna vjernika u Katoličku crkvu. Premda Küng nije osamljen u reakcijama što se pojavljuju u progresivnom krilu Crkve (našlo bi se još katoličkih teologa, na primjer, Jon Sobrino), mogućnosti za iskorak iz sadašnje moralne kaljuže bile bi neznatne, jer su progresivistima uskraćeni mehanizmi za odlučivanje na općoj crkvenoj razini, pa u tom smislu ne treba očekivati znatnije promjene. Ipak, za reakcije pridošle iz crkvenoga vrha može se reći da su se pojavile pod pritiskom svjetske javnosti, za prepaštene otkrićem zločina protiv maloljetnika što su ih katolički svećenici desetljećima počinjali na dvama kontinentima. O prostornom smještaju drugih zlodjela zasad ne posjedujemo pouzdane informacije, ali valja pretpostaviti da ih je bilo više u tzv. nerazvijenim zemljama.

Protiv daljnega prikrivanja počinjenih zlodjela, sudeći prema izjavama, doduše, nedostatno energičnima i odlučnima, pridošlima iz vatikanskoga vrha, podignuo je glas i sam papa. Koliko je pak uvjerljiva iskrenost kojom je rimokatolički poglavar nastupio istom nedavno, pod snažnim pritiskom svjetske javnosti, pitanje je koje povlači drugo, još važnije: može li se sadašnji papa, kao nekadašnji čuvar tajna upravo o pedofilskim zločinima, danas očitovati o njima, ne priznavajući vlastitu krivnju. Stoga se Küngov poziv na neposluš, kojim bi biskupi spriječili nastavak prikrivanja zlodjela svake vrste, pokazuje blagotvornim: izostanak odgovornosti crkvenoga vrha nužno implicira neposluš prema pogrešnim odlukama i odbacivanje neodgovorna ponašanja. U tekstu naslovljenu *Savjest između poslušnosti i slobode* filozof Ivan Bubalo tvrdi: "Opravdano je stoga pored dužnosti poslušnosti u određenim situacijama prepoznavati i dužnost neposlušnosti. Ako je savjest zadnja moralna instanca, onda je u slučaju njezina sigurnog suda čovjek dužan slijediti njezin glas makar to značilo neposlušnost nadležnom autoritetu ili kršenje neke ljudske uredbe". Takva je neposlušnost ljudskom autori-

Još o nekrunjenim vladarima svijeta.

Pogledajmo malo njemačku židovsku plutokraciju.

Plutokratsku dinastiju Rotschilda (Ročilda) ustanovio je Mayer Amschel, koji se je rodio g. 1743. u Frankfurtu. S početka se je bavio "starim stvarima". Godine 1890. cijenio se imetak kuće Rotschilda u samoj Njemačkoj na 300 milijona maraka! Ova se je obitelj raselila u Francusku, Englesku i Austriju i započela originalnom obiteljskom politikom. Ženili su se samo među se, da imetak ostane u familiji. Kad su u Francuskoj uslijed pada valute gubili, dobivali su u Engleskoj uslijed pada iste valute i tako su opet bili na dobitku. Još prije rata narastao je imetak ove razgranjene kuće na deset milijardi maraka.

Plutokratsku židovsku dinastiju Mendelssohn osnovao je g. 1729. Josip Mendelssohn. Kakav je utjecaj imala ova kuća dokazuje činjenica, što je Bismarck god. 1865. pitao njezinog predstavnika kakovo bi stanovište oni zauzeli, ako započnu s Austrijom rat.

Malo prije svjetskog rata isplivao je Židov Dernburg. Najprije je bio bankovna ravnatelj, a kasnije je vodio cjelokupnu njemačku kolonijalnu politiku i postao državni tajnik. Iza njegove smrti cijenili su mu njegov imetak na 200 milijona maraka.

Židov Gerson Bleichrder bio je savjetnik Bismarkov u plaćanju francuskih reparacija. Iza smrti je ostavio 300 milijona maraka imetka.

U 20. stoljeću isplivala je na površinu velike plutokracije židovska obitelj Rathenau. Prvi osnivač ove kuće nanjušio je svojim trgovačkim nosom budućnost elektrifikacije i telefonizacije i zatražio koncesiju na to onda, kada je to izgledalo fantastično; domalo je izišao na 200 milijona maraka! U svjetskom ratu vojno je ministarstvo povjerilo Walteru Rathenau organizaciju "gospodarske fronte" t. j. za vojsku je sve potrebe organizovala država i uništilo se na taj način na hiljade manjih naravno kršćanskih dobavljača. Kasnije je bio i ministar finansija, gdje je ubijen. Još možemo spomenuti kuće Ballin, Warburg Berenburig, Schroder i Stinges.

God. 1928 / br. 42 / str. 3

Katolički tjednik - 42 / 24. kolovoza 2010. 19

Još o nekrunjenim vladarima svijeta, stara serija Katoličkoga tjednika, br. 42, 1928, str. 3; preneseno u novu seriju, god. 9 (31), br. 42, 24. listopada 2010, str. 19.

tetu zapravo moralno odgovoran čin" (*Sujetlo riječi*, 28/2010, br. 330, str. 21).

Usprkos aktualnom, načelnom stavu Crkve prema kojem se zlodjela katoličkih svećenika ne trebaju prikrivati nego se imaju dojavljivati organima reda i izručivati civilnoj sudbenoj vlasti, njegova vjerodostojnost ostaje sporna tako dugo dok se u svakidašnjem crkvenom životu ne pokaže iskrenim i samorazumljivim stavom, propisanim i dosljedno provedenim s vrha piramide vlasti. Ipak, premda se ovakva načelna crkvena odluka, done-sena bez privole same Crkve iznutra, odnosi samo na sferu kaznenoga zakona, spor o unutarcrkvenim sankcijama ostaje i dalje akutan.

Naime, *Zakonikom kanonskoga prava* propisane su sankcije za različite slučajeve, pa bi se zacijelo mogla naći i odgovarajuća kazna za svećenike koji počinje zločin nad djecom, ali provedba predviđene kazne vjerojatno neće, kao ni dosad, biti ni transparentna niti zadovoljavajuća. Primjer i za jedno i za drugo ne treba predaleko tražiti: već poznat slučaj svećenika zagrebačke nadbiskupije, pravomoćno osuđena zbog spomenuta zločina, ne uli-

Nekoć u Tjedniku

Kao angažirani promatrač u doba dok je izlazio (1922. - 1945.) *Katolički tjednik* je bio ne samo kroničar nego i subjekt koji nam danas može ponešto reći o ozračju i boji jednog vremena. Ovdje prenosimo neke tekstove iz tog razdoblja...

Sarajevo: Zar ovo ne prelazi već sve granice?

Pripovijedao nam je slijedeći događaj jedan uzoran katolik, pametan gospodin, pošten činovnik, čestit muž i otac brojne obitelji, slijedeće: Prije nekoliko dana navratio se je u jednoj pravno-financijskoj stvari jednom advokatu - židovu. Ovaj ga je tokom razgovora počeo izazivati najdrskijim uvredama. Rekao mu je, da mu se vidi, da je katolik, i da mu stoga veli, da mu je on, advokat-židov, bog. Slao ga je uz pogrdne izraze Nadbiskupu i na koncu ga, kad se je ovaj katolički i muževno branio, izbacio van i viknuo mu, da će u roku od par dana osjetiti njega kao svoga boga. Ovako drskim ljudima, - takova su izazivanja u zadnje vrijeme učestala! - dovikujemo: Ako imate novaca, mi imademo vjeru i poštenje, ali imamo i načina, da vama, drski bezobraznici, začepimo vaša pogana bezbožnička usta.

god. 1937 / br. 18 / str. 5

Zar ovo ne prelazi već sve granice?, stara serija *Katoličkoga tjednika*, br. 18, 1937, str. 5; preneseno u novu seriju, god. 9 (31), br. 18, 9. svibnja 2010, str. 19.

jeva nimalo povjerenja, jer je ostalo nepoznato da li je šestinskom župniku izrečena kakva crkvena kazna. A nepovjerenje u crkvene institucije još je veće stoga što je ipak poznato da spomenutom svećeniku nije oduzeta služba, kao jedina prikladna kazna za takvu vrstu zločina. Ako, pak, u crkvenoj hijerarhiji postoji uvjerenje da posvećeni službenik osuđen za seksualno zlostavljanje djece može i dalje obavljati svećeničku službu, to je dobar znak da načelnim crkvenim odlukama ne treba vjerovati.

Kako bilo, ovo je samo jedan, premda jamačno najakutniji problem Katoličke crkve koji ide u korist njezine vlastite štete. Nastave li se provedbe dosadašnje crkvene politike, a nema naznaka koje bi upućivale na bitne promjene, gubitak vjerodostojnosti, kao proces davno pokrenut i do danas dobro napredovao, bit će dovršen: vjernici će se emancipirati od Crkve, a drugi će u njoj vidjeti, kao što mnogi i danas vide, pogansku i barbarsku instituciju, lišenu moralne odgovornosti i primarnoga poslanja, koja se iz dana u dan već stoljećima pretvara u vlastitu suprotnost. Stoga Küngovo otvoreno pismo upućeno svim katoličkim biskupima, slično drugim odgovarajućim unutarcrkvenim intervencijama, dolazi kao poticaj za pokretanje reformâ nužnih za spas Crkve i njezin povratak sa sadašnje stranputice na put vlastita poslanja. Ili, pak, dolazi njezin potpuni krah. U skladu s dosadašnjom tradicijom, Crkva će svojim djelovanjem postati presudan faktor u sveopćem procesu samouništenja i ateizacije.

Katolička je crkva, od svojih početaka u prvim zajednicama do danas, trajno imala problema sa Židovima. Sve kasnije progone Židova i zločine počinjane nad njima zapravo je i sama poticala stoljećima ranije, a trajnu je mržnju prema židovskom narodu, usprkos načelnim koncilskim izjavama, zadržala do danas i pretvorila je u paradigmu smrtnoga neprijatelja. Koncilске izjave o Židovima, u skladu s današnjim crkvenim načelnim prihvaćanjem tolerantnosti, uglavnom su u cijelom svijetu uspjele stvoriti ambijent u kojem se ne opetuju stare optužbe, niti se širi nepovjerenje ili mržnja prema posve nepravedno optuženu židovskom narodu.

Protužidovskim su objedama obilovale publikacije Katoličke crkve u svim krajevima, a Crkva na slavenskom Jugu u protužidovskim sadržajima nije zaostajala za uzorima od kojih ih je vjerno preuzimala. Danas pak stvari stoje ponešto drukčije: članaka ili tekstova posvećenih otvorenu vrijeđanju Židova nema u preobilju, dok se eksplicitne (naravno, uvijek izmišljene) optužbe teško probijaju u širu javnost.

Ipak, *Katolički tjednik*, koji izdaje Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije u Sarajevu (u suizdavaštvu Banjolučke biskupije), u rubriku *Nekoć u Tjedniku* višekratno je postavljao protužidovske članke objavljene u staroj seriji (1922-45). Sada ih, uz ostale, prenosi u rečenoj rubrici bez komentara. Članci su preneseni cjelovito, a naslovljeni provokativno. Na primjer: *Zar ovo ne prelazi već sve granice?*, ili *Još o nekrunjenim vladarima svijeta*. Prvi, objavljen još 1937. (prenesen u novoj seriji od 9. svibnja 2010), u liku "uzorna katolika, pametna gospodina, poštena činovnika, čestita muža i oca brojne obitelji" prikazuje čovjeka koji se spletom nejasnih okolnosti našao u odvjetničkom uredu što ga je vodio sarajevski Židov, koji ga je "tokom razgovora počeo izazivati najdrskijim uvredama", a članak se poantira porukom upućenom Židovima: "Ako imate novaca, mi imademo vjeru i poštenje, ali imamo i načina, da vama, drski bezobraznici, začepimo vaša pogana bezbožnička usta." Slučaj, očito izmišljen, bez ijednoga imena ili kakve indicije, ponovno se prenosi u novoj seriji *Katoličkoga tjednika* bez nužnoga komentara. Poruka je nedvosmislena: idejni i svjetonazorski kontinuitet protegnut je i u novu seriju. Drugim se člankom o tobožnjoj židovskoj plutokraciji (prenesenim u novu seriju od 24. kolovoza 2010) jednako šire protužidovske objede. Izostanak komentara uz tekstove prenesene iz stare serije ne znači drugo nego slaganje s njegovim sadržajem.

* * *

Neodgovornu ponašanju, oprimjerenu u ovim dvama članicama kojima zainteresiran čitatelj može dodati još nekoliko ponovno objavljenih ove godine, može se stati na kraj samo kaznenom odgovornošću; protužidovski je sentiment još uvijek u Katoličkoj crkvi toliko žilav da ga je drugim metodama nemoguće iskorijeniti. Samo, dok *Katolički tjednik* stari svjetonazorski ugođaj uvodi u našu svakidašnjicu, šutnja udruga za ljudska prava, Židovske zajednice u Sarajevu ili Židovske zajednice Bet Israel u Zagrebu i dalje traje.

Na suvremenom crkvenom makroplanu eksplicitnih protužidovskih objeda, sličnih onima u sarajevskom (i starom i novom) *Katoličkom tjedniku*, nema mnogo; one se uglavnom drukčije formuliraju, ali su iznimno podatne za historijskokritičku analizu. Jednu među takvima nedvojbeno uprizoruje podrška Crkve Palestincima, a pritom valja znati da u izraelsko-palestinskom sporu ona nije stala na palestinsku stranu zbog stanovitih afiniteta prema tom narodu, nego samo zato da bi bila na strani suprotnoj od izraelske.

Trajna regresija, kao stoljetni način života Katoličke crkve, protivi se tečevinama moderne i svim njezinim sadržajima (navlastito racionalizmu i individualizmu), i upućuje na zaključak o neprekinutu regrediranju vremena, a time, prema stanovištu katoličke teologije, nastoji zaustaviti (odgoditi) Eshaton, što je grijeh jednak onom koji počinja na putu prema oživotvorenju vlastite volje za moć.

Ali, ni u časovima kad zabrinjavajuće vijesti o *grijehu struktura* Katoličke crkve pristizu do milijuna ljudi, ne bi trebalo nužno doći do posvemašnjega razočaranja: angažira li se građansko društvo na izjednačavanju svih građana pred zakonom, tada bi i pristupi posvećenih službenika – od pedofilskih zločina i antisemitizma do širenja mržnje, fašizma, netolerancije ili nepovjerenja u demokraciju – postali briga njihovih očito neodgovornih poglavara. Naime, kaznenu odgovornost u slučaju izostanka sankcije pridržane dijecezanskim biskupima ili redovničkim poglavarima, valjalo bi, posve u skladu s ustrojem Crkve, zakonski tretirati i sankcionirati kao zapovjednu odgovornost.